

AU-2227

M.A. (Part-II) Examination

HISTORY

Paper-II

History of Maratha (1600 to 1818 A.D.)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 100

N.B. :- (1) **All** questions are compulsory.

(2) The answers of long answer type questions and short answer type questions are expected in about **1000** and **250** words respectively.

1. Answer any **one group** of the following :

- (a) How far was the work of Maharashtrian Saints responsible for the rise of the Maratha Power? Explain. 5
- (b) Write the causes of 1st Surat sack by the Shivaji Maharaj. 5
- (c) Give the effects of coronation of Shivaji Maharaj. 5
- (d) Give effects of the assassination of Chh. Sambhaji. 5

OR

- (e) How far the geographical condition of Maharashtra responsible for the rise of the Maratha Power ? Discuss. 5
 - (f) Describe the role played by Pantaji Gopinath in the 'Afzalkhan Episode'. 5
 - (g) Describe the role of Ramchandra Pant Amatya in the Maratha War of Independence. 5
 - (h) Determine the place of Chh. Shahu Maharaj in the History of Maratha. 5
2. Examine the circumstances leading to the battle of Palkhed. What were its consequences ? Explain. 20

OR

Examine critically the causes of the downfall of the Maratha Power. 20

3. Describe the salient features and structure of Military administration of Chh. Shivaji Maharaj. 20

OR

Describe the nature of the concept of Maratha Empire with special reference to Feudators rights under the Peshwas. 20

4. Answer any **one group** of the following :

- (a) 'Balutedar-Alutedar system is the backbone of the rural economy under the Marathas.' Explain. 5
- (b) State the land revenue reforms of Chh. Shivaji Maharaj. 5
- (c) Describe the development of trade under the Peshwas. 5
- (d) Write about the currency system of Shivaji Maharaj. 5

OR

- (e) Explain the demerits of the land revenue system of Peshwas. 5
- (f) Write about the growth of Trading and Marketing Centres during Maratha Period. 5
- (g) Write about the management of water resources of Maratha Period. 5
- (h) Describe the management of 'Karkhanas' under the Peshwas. 5

5. Answer any **one group** of the following :

- (a) Describe the social base of Balutedary System to the rural society under the Marathas. 5
- (b) Explain the development of education system under the Peshwas. 5
- (c) 'Dasi and Deodasi Custom is the big Black bolt on Hindu society during the Maratha period.' Explain. 5
- (d) Describe the religious policy of Chh. Shivaji Maharaj. 5

OR

- (e) Describe the class and community in Urban Society under the Marathas. 5
- (f) Describe the development of the literature of saints under the Maratha Period. 5
- (g) Describe the development of Ramdasi Sampradaya. 5
- (h) What place do you assign to 'Lavani' and 'Powada' in the life of Marathas ? Explain. 5

AU-2227

M.A. (Part-II) Examination

HISTORY

Paper-II

History of Maratha (1600 to 1818 A.D.)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 100

(मराठी माध्यम)

नोट :- (1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(2) दिर्घोत्तरी आणि लघूत्तरी प्रश्नांची उत्तरे अनुक्रमे 1000 आणि 250 शब्दांपर्यंत अपेक्षित आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका गटातील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (अ) मराठासत्तेच्या उदयास महाराष्ट्रीयन संतांचे कार्य कितपत कारणीभूत ठरले ? स्पष्ट करा. 5
- (ब) शिवाजी महाराजांची केलेल्या प्रथम सूरत लूटीची कारणे लिहा. 5
- (क) शिवाजी महाराजांच्या राज्यभिषेकाच्या परिणामाची माहिती द्या. 5
- (ड) छत्रपती संभाजी महाराजांच्या वधाच्या परिणामांची माहिती द्या. 5

किंवा

- (इ) मराठा सत्तेच्या उदयास भौगोलिक परिस्थिती कशी कारणीभूत ठरली होती ? चर्चा करा. 5
- (फ) 'अफजलखान प्रकरणात' पंताजी गोपीनाथानी बजावलेल्या भूमिकेचे वर्णन करा. 5
- (ग) मराठ्यांच्या स्वातंत्र्य संग्रामात रामचंद्रपंत अमात्याच्या भूमिकेचे वर्णन करा. 5
- (ह) छत्रपती शाहू महाराजांचे मराठा इतिहासात स्थान निश्चित करा. 5

2. पालखेडच्या युद्धास कारणीभूत परिस्थितीचे परिक्षण करा. त्याचे काय परिणाम झालेत ? स्पष्ट करा. 20

किंवा

मराठासत्तेच्या पतनाच्या कारणांचे टीकात्मक परिक्षण करा. 20

3. छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या लष्करी प्रशासनाची वैशिष्ट्ये आणि संरचनेचे वर्णन करा. 20

किंवा

संरजामदारांच्या अधिकारांच्या विशेष संदर्भात पेशवाकालीन मराठा साम्राज्याच्या संकल्पनेचे स्वरूप वर्णन करा. 20

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका गटातील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (अ) 'मराठाकालीन बलूतेदार-अलूतेदार व्यवस्था ग्रामीण अर्थव्यवस्थेच्या पाठीचा कणा होती'. स्पष्ट करा. 5
- (ब) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जमीन महसूल सुधारणा सांगा. 5
- (क) पेशवेकालीन व्यापार विकासाचे वर्णन करा. 5
- (ड) शिवाजी महाराजांच्या चलन व्यवस्थेची माहिती लिहा. 5

किंवा

- (इ) पेशव्यांच्या जमीनमहसूल व्यवस्थेचे दोष स्पष्ट करा. 5
- (फ) मराठाकालीन व्यापारी व बाजार केंद्राच्या वृद्धी विषयी माहिती लिहा. 5
- (ग) मराठाकालीन जलसंसाधन व्यवस्थापना विषयी माहिती लिहा. 5
- (ह) पेशव्यांच्या 'कारखाना' व्यवस्थापनाचे वर्णन करा. 5
5. खालीलपैकी कोणत्याही एका गटातील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :
- (अ) मराठाकालीन ग्रामीण समाजातील बलुतेदार व्यवस्थेच्या सामाजिक आधाराचे वर्णन करा. 5
- (ब) पेशवेकालीन शिक्षण व्यवस्थेचा विकास स्पष्ट करा. 5
- (क) 'मराठाकालीन दासी व देवदासी प्रथा हिंदू समाजावरील मोठा कलंक होता.' स्पष्ट करा. 5
- (ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या धार्मिक धोरणाचे वर्णन करा. 5

किंवा

- (इ) मराठाकालीन नागरी (Urban) समाजातील वर्ग व समुदायाचे वर्णन करा. 5
- (फ) मराठाकालीन संत साहित्याच्या विकासाचे वर्णन करा. 5
- (ग) रामदासी संप्रदायाच्या विकासाचे वर्णन करा. 5
- (ह) मराठ्यांच्या जीवनात 'लावणी' व 'पोवाड्यांना' तुम्ही कोणते स्थान घ्याल ? स्पष्ट करा. 5

AU-2227

M.A. (Part-II) Examination

HISTORY

Paper-II

History of Maratha (1600 to 1818 A.D.)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 100

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- (1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(2) दीर्घोत्तरी तथा लघूत्तरी प्रश्नों के उत्तर क्रमशः 1000 तथा 250 शब्दों तक अपेक्षित है ।

1. निम्नलिखित किसी एक गूट के प्रश्नों के उत्तर लिखिये :

(अ) मराठासत्ता के उदय के लिये महाराष्ट्रीयन संतों का कार्य कहां तक उत्तरदायी थे ? स्पष्ट कीजिये । 5

(ब) शिवाजी महाराज द्वारा की गयी प्रथम सूरत लूट के कारण लिखिये । 5

(क) शिवाजी महाराज के राज्याभिषेक के परिणाम की जानकारी दीजिये । 5

(ड) छत्रपती संभाजी की हत्या के परिणामों की जानकारी दीजिये । 5

अथवा

(इ) मराठासत्ता के उदय के लिये भौगोलिक परिस्थिति कैसी उत्तरदायी थी ? चर्चा कीजिये । 5

(फ) 'अफजलखान प्रकरण' में पंतजी गोपीनाथ में निभाई भूमिका का वर्णन कीजिये । 5

(ग) मराठा स्वतंत्रता संग्राम में रामचंद्रपंत अमात्य की भूमिका का वर्णन कीजिये । 5

(ह) छत्रपती शाहू महाराज का मराठा इतिहास में स्थान निश्चित कीजिये । 5

2. पालखेड युद्ध के लिये उत्तरदायी परिस्थितियों का परीक्षण कीजिये । उसके परिणाम क्या हुये ? स्पष्ट कीजिये । 20

अथवा

मराठासत्ता के पतन के कारणों का आलोचनात्मक परीक्षण कीजिये । 20

3. छत्रपती शिवाजी महाराज के लष्करी प्रशासन की विशेषतायें और संरचना का वर्णन कीजिये । 20

अथवा

सामंतों के अधिकारों के विशेष संदर्भ में पेशवाकालीन मराठा साम्राज्य के संकल्पना का स्वरूप वर्णन कीजिये । 20

4. निम्नलिखित किसी एक गुट के प्रश्नों के उत्तर लिखिये :

- (अ) 'मराठाकालीन बलूतेदार-अलूतेदार व्यवस्था ग्रामीण अर्थव्यवस्था के रीढ़ की हड्डी थी ।' स्पष्ट कीजिये । 5
- (ब) छत्रपती शिवाजी महाराज के भू-राजस्व सुधारों को बताइये । 5
- (क) पेशवाकालीन व्यापार विकास का वर्णन कीजिये । 5
- (ड) शिवाजी महाराज की चलन व्यवस्था की जानकारी दीजिये । 5

अथवा

- (इ) पेशवाओं के भू-राजस्व व्यवस्था के दोषों को स्पष्ट कीजिये । 5
- (फ) मराठाकालीन व्यापारी और बाजार (मंडी) केंद्रों के वृद्धि के बारे में जानकारी लिखिये । 5
- (ग) मराठाकालीन जलसंसाधन व्यवस्थापन के बारे में जानकारी लिखिये । 5
- (ह) पेशवाओं के 'कारखाना' व्यवस्थापन का वर्णन कीजिये । 5

5. निम्नलिखित किसी एक गुट के प्रश्नों के उत्तर लिखिये :

- (अ) मराठाकालीन ग्रामीण समाज के बलूतेदार व्यवस्था के सामाजिक आधारों को स्पष्ट कीजिये । 5
- (ब) पेशवाकालीन शिक्षा व्यवस्था का विकास स्पष्ट कीजिये । 5
- (क) 'मराठाकालीन दासी एवं देवदासी प्रथा हिंदू समाज पर बड़ा कलंक था ।' स्पष्ट कीजिये । 5
- (ड) छत्रपती शिवाजी महाराज के धार्मिक नीति का वर्णन कीजिये । 5

अथवा

- (इ) मराठाकालीन नागरी (Urban) समाज के वर्ग और समुदायों का वर्णन कीजिये । 5
- (फ) मराठाकालीन संत साहित्य के विकास का वर्णन कीजिये । 5
- (ग) रामदासी संप्रदाय के विकास का वर्णन कीजिये । 5
- (ह) मराठों के जीवन में 'लावणी' और 'पोवाडा' को आप कौनसा स्थान देंगे ? यह स्पष्ट कीजिये । 5